Газета издается на балкарском языке с 1924 года.

Интернет-версия: zamankbr.ru

ЗАМАН

Бараз кюн, 2015 жылны 20-чы майы № 91 (19762)

Багъасы 10 сомду

ЪЪАБАРТЫ-МАЛЪЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ ВРЕМЯ ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

ПАРЛАМЕНТ

Бюджет бузукъсуз толтурулгъанды

КъМР-ни Парламентини Бюджет, налогла эм финансла жаны бла комитетини башламчылыгъы бла бардырылгъан жамауат тынгылаулада былтыр республикалы бюджет къалай толтурулгъаны сюзюлгенди.

Аны башлай, Парламентни спикери **Татьяна Егорова** былтыр, къыралыбызда экономика къытлыкъгъа да къарамай, кесибизде чыгъарылгъан продукцияны ёлчемин ёсдюрюрге къолдан келгенин чертгенди. «Россейге къажау санкцияла кеси экономикабызны айнытыргъа бютюн кёллендиргенди. Тыш къыралладан келтирилгенча продукцияны кеси предприятияларыбыз чыгарыпн башларча мадарла этилгендиле», - дегенди.

Спикер былтыр республикада налогладан тюшген файданы кёбейтиую, бюджетни дефицитин азайтыуну да иги шартха санагъанды. Аны айтханына кёре, 2014 жылда регион продуктну ёлчеми 117,5 миллиард сомгъа жеттенди.

КъМР-ни Башчысы Юрий Коковну Парламентге Посланиясында бюджетни къураугъа энчи эс бурургъа кереклиси белгиленнген эди. «Жамауат тынгылаула да Посланияда салынган борчланы чеклеринде къуралгъандыла. Бюгюн биз барыбыз да, ачыкъ сёлешип, кемчиликлени кетериую жолларын табарбыз деп ышанама», - дегенди спикер сёзюню ахырында.

Къабарты-Малкъарны былтыргъы бюджетини юсюнден баш докладны финансла министри **Заур Лихов** этгенди. Ол келтирген шартлагъа кёре, аны файдалары 24,3 миллиард сомдан аслам болгъанды. Прогноз кёрюмдюле 96 процентге толтурулгъанды. Къоранчла уа 26,4 миллиард сомгъа жеттенди. Арт беш жылны ичинде шартланы тенглешдирсек, файдала кёбейтилгенлей келеди. Сёз ючюн, былтыр ол бир миллиардха ёсгенди.

2014 жылда казнагъа жыйылгъан налогну ёлчеми 8,3 миллиардха жеттенди. Аны асламы адамланы хакъындан (2,8 миллион), ичги затлагъа эм отлукъгъа акцизледен (2,8 миллион сом), организацияланы файдаларындан (1,3 миллион) эм башха объектледен тюшгенди. Андан тышында фондладан 888 миллион сом алынгнанды. Алай налогланы жыйыу жаны бла прогноз кёрюмдюле 22,6 миллион сомгъа толтурулмай къалгъандыла.

Былтыр федерал бюджетден Къабарты-Малкъаргъа хакъсыз 15,1 миллиард сом берилгенди. Ол санда 9,1 миллиард – дотациялагъа, 1,6 миллиард- субвенциялагъа, 2,8 миллиард -субсидиялагъа.

Къоранчланы юслеринден айтханда уа, ачхана 74,3 проценти социальный магъаналы жумушлагъа бёлюнгненди. Ол санда иш хакъгъа 4,1 миллиард сом, тюрлю-тюрлю пособиялагъа 3,4 миллиард сом. «Бу жумушла социальный магъаналыдыла эмда ачхана бёлгенде, алагъа энчи эс бурулгъанды», - дегенди ол.

РФ-ни Президентини май указларында белгиленнген борчланы толтурургъа 2,4 миллиард къоратылгъанды. Аны асламы устазланы, врачланы, социальный ишчилени айлыкъларын кёбейтиуге берилгенди. Республиканы къыралы борчу 6,5 миллиард сомгъа жеттенди. Андан 4,1 миллиарды банк кредитледиле.

Парламентни Бюджет, налогла эм финансла жаны бла комитетини башчысы **Михаил Афашагов** да сёлешгенди. Ол республиканы кеси файдаларын кёбейтирге онгу болгъанын чертгенди. Алай бир-бир министерствола борчларын тийишлисича толтурмагъанлары ючюн 1,2 миллиард сомну федерал бюджетге къайтарыргъа тюшгенин билдиргенди. «Быйыл а ол андан да кёп боллукъду. Быллай кемчиликлени тохтатыргъа керекди. Ачхана къайтарыргъа тюшгени ючюн а къоранчла да кёбейтилгендиле»,- дегенди Афашагов.

КъМР-ни Контроль-эсеплеучю палатасыны таматасы **Ирина Марьяш** бюджетни толтурууну юсюнден отчётну Правительство заманында этгенин, анда бузукълукъла ачыкъланмагъанларын чертгенди. «Болсада отчётлагъа этилген изламле толтурулмагъандыла, алада таблицала жокъдула, башха кемчиликле да бардыла. Алай ала артыкъ магъаналы тюйюлдюле, аны себепли документни къабыл кёрюрге боллукъду», - дегенди ол.

КъМР-ни экономиканы айнытыу министри **Рахайланы Борис** а толтуруучу власть органла былтыр кеслерини борчларын тийишли даражада тамамлагъанларыны хайыршдан Къабарты-Малкъар къыралны субъектлерини арасында жашау болумну качествосу жаны бла рейтингде 75-чи жерден 72-чиге кётюрюлгенин билдиргенди. «Тинтиуле он номинациягъа кёре бардырылгъандыла, ол санда жамауат къоркъуусузлукъну сакълау, адамланы социальный объектле бла жалчытыу, экономиканы айнытыу эм башхала. Бизни бу рейтингде андан да бийикге кётюрюлюрге онгубуз барды», - дегенди ол.

Былтыр а экономикада иги жанына тюрлениуе этилгендиле. Регион продукт 117,6 миллиард сомгъа жеттенди, эл мюлкде 34 миллиард сом багъасы товар чыгъарылгъанды. «Правительство республиканы экономикасын ышнангылы айнытыу жаны бла планны жарашдыргъанды. Ол 30 пунктдан къуралады. Ала къалай толтурулгъанларын биз хар он кюндеи сюзгенлей турабыз», - деп чертгенди министр.

Рахайланы Борис келтирген шартлагъа кёре, 24 къырал программадан жаланда ючюсю жартысы тенгли бирге толтурулгъанды, къалгъанлары уа ачха бла жалчытылынгандыла. Ол санда аманлыкъ ишлени профилактикасы жаны бла программа 100 процентге тамамланнганды, анга 18 миллион сом берилгенди.

Кенгеште РФ-ни Налог службасыны КъМР-де Управлениясыны башчысыны орунбасары **Наталья Лытнева** да доклад этгенди. Ол налогланы жыйыуну, ол жаны бла борчну, прогноз планны толтурууну, льготаланы берииую юслеринден айтханды.

Жыйылыуда этилген предложенияланы эсге алып, КъМР-ни Парламентине бла Правительствогъа эсгертиуле къабыл кёрюлгендиле. Анда Контроль-эсеплеучю палата акыкълагъан кемчиликлени кетерирге, республиканы социальный сферасын эм экономикасын айнытыуну прогнозун жарашдырыуну качествосун игилендирирге, бюджетни файдаларын кёбейтиу жаны бла мадарла излерге кереклиси белгиленеди.

ТИКАЛАНЫ Фатима.

Белгилеу

Къырал концерт залда уллу байрам болгъанды. Анга ахшы юйюр къурап, иги сабийле ёсдюрген, къыралыбызны, республикабызны айныууна уллу къыйын салгъан атаанала чакъырылгъан эдиле. Юлгюлю юйюрле уа республикада, насыпха, бек кёпдюле.

Юлгюлю юйюрлеге - махтау, саугъала, жырла

Къууанчлы ингирни башлай, аны башламчылары - Дуния Артий комитетни вице-президенти Ауэс Бетуганов эмда КъМР-ни Граждан обществону институтлары бла байламлыкъла къурау эм миллетлени ишлери жаны бла управлениясыны башчысы Анзор Курашинов бюгюнлюкде бу уллу Концерт залгъа чакъырылгъанла къыралны мурдорун кючлеуге уллу къыйын салгъанларын, артий къымылдауну муратларына кёре юлгюлю юйюрле къурап,

ариу къылыкълы сабийле ёсдюргенлерин айтып,алагъа ыспас этгенди.

Юйюрлени байрам бла Къабарты-Малкъарда профсоюзланы «Торговое единство» республикалы комитетини председатели Марита Бекалдиева, Къабарты-Малкъарны эмда Къарачай-Черкес республикаланы Къырал саугъаларыны лауреаты, халкъ поэт Созайланы Ахмат да алгъышлагъандыла. Ол жангы назмусун да окъуугъанды.

Ол ингирде кёпле «Юйюр махтаулукъ» деген алтын орден бла саугъаланнгандыла, дипломла да алгъандыла. Аланы араларында Мисирланы Жамал бла Раиса, Шауаланы Артур бла Фатимат, Алик бла Роза Тетежевле, Олег бла Лариса Опрышко, Хасан бла Нина Афауновла, дагъыда башхала болгъандыла - битеу да онсегиз юйюр.

КъМР-ни сыйлы артистлери Ирина Даурова бла Али Ташло, Светлана Тхагалегова, Бийланы Аслан, Зарета Тхазеплова, «Вдохновение» сабий эмда «Кабардинка» къырал тепсеу ансамбльле байрамны бютюн жарыкъ, бютюн къууатлы этгенди.

ХОЛАЛАНЫ Марзият.
Суратланы автор алгъанды.

Ыразылыкъ

Хайырлы тюбешиу

Бу кюнледе КъМР-ни МВД-сына Урван районну Герменчик элини башчысы Олег Жерештиевден ыразылыкъ къагъыт келгенди.

Олег Хабасович МВД-ны ЦПЭ-синде бла СОБР- да къуллукъ этгенлеге ала Уллу Хорламны 70-жыллыгъын белгилеу бла байламлы бардырылгъан «Жигитликни эстафетасыны» чеклеринде элни жаш тёлюсю бла тюбешгенлери ючюн ыспас этеди. «Сизни хайырыгъыздан биз жашланы, къызланы башха миллетлени келечилерине огурлу кёзден къараргъа юйреталабыз», - деп жазады ол.

Тюбешиуде полициячыла жаш адамлагъа ич ишледе къуллукъ этиую юсюнден хапарлагъандыла, алагъа энчи техниканы кёргюзтгендиле, шёндюгюлю сауут-сабаны, обмундированияны, къоруулануы амалланы кёрмючюн да къурагъандыла.

КъМР-де МВД-ны пресс-службасы.

КЪУРУЛУШ

Энтта да бир сабий сад къошуллукъду

Бахсан районну Кишпек элинде сабий садны къурулуу къыстау барады. Ол эки корпусдан къуралларкъды, бир кезиуде 140 бала кечиндирирге амал барды кесинде да. Аны эки къатлы мекямында гимнастика, музыка бла кюреширча, ойнарча, жукъларча отоула эм къол-бет жуугъан жерле боллукъдула. Администрациягъа бла медицина пунктха уа аны къатында бир къатлы корпус салынырыкъды.

Сабий садны проекти санитар эм къоркъуусузлукъ жаны бла мардалагъа толу келишеди. Ол санда азыкъ этген жери эркин боллукъду, тазалыкъгъа да аслам эс буруллукъду. Къурулуш бошалса, ичинде бюгюнлюкде жюрюген жангы системала бла оборудование салынырыкъдыла. Мебель эм башха керек затланы да жангылары алынырыкъдыла.

- Бусагъатда элде школну мекямында къуралгъан садгъа 200 сабий жюрюйдю. Болсада алыкъын жюз балагъа жерле къурагъра керекди. Жангы учреждение битгени бла ол жумуш тамамланыллыкъды, - дейди садны таматасы Хайшат Черкесова.

Бахсан районну администрациясыны къурулуш эм жашау журт-коммунальный мюлк управлениясыны таматасы Анатолий Ойтов билдиргенге кёре, жангы учреждениясы сюерге республиканы бюджетинден 81 миллион 340 минг сом берилгенди. Ишлени барысы да бу жылны аягъына бошаллыкъдыла.

КУРДАНЛАНЫ Сюлемен.

Москвадан къайтыу

Къууанч халда, бийик даражада

Къабарты-Малкъардан Москвагъа барып, анда пионерлеге алынгнан школчула тюнене эртгенликде Нальчикни темир жол вокзалына келип тюшгендиле. Алагъа жуукълары бла бирге РФ-ни Коммунист партиясыны Къабарты-Малкъарда республикалы бёлюмюню комитетини келечилери да тюбегендиле.

Алайдан а барысы да Келишулюкню майданына, Владимир Ленинни эсгертмесини къатына баргъандыла. Пионерле гюлле салгъандыла, бачаманы хурметин этип,бир минутну шош сюелгендиле.

Бизни делегациябызны башчысы, Лескен районну билим бериу управлениясыны специалисти, КПРФ-ни район комитетини биринчи секретары Рита Карелова билдиргенге кёре, Москвагъа Россей Федерацияны тюрлю-тюрлю жерлеринден тёрт жюзден артыкъ школчу келген эди. «Бизге,-деп хапарлагъанды ол, - Къырал Думаны депутатлары Анатолий Бифовну бла Казбек Тайсаевни болушлукъчулары тюбеп, ариу автобуслагъа олтуртуп, бек биринчи ауузланыргъа элтгендиле.

Сагъат онгга Къызыл майданнга келгенбиз. Бир кесекден парад башланнганды. Биз анга къатышханыбызгъа бек къууанганбыз. Сора тизгин сюелебиз. КПРФ-ни Ара Комитетини председатели Геннадий Зюганов барыбызны да алгъышлагъанды, бюгюнгю сабийле пионерге Уллу Хорламны 70-жыллыгъы белгиленнген кюнледе алынгнанларын айтып, аланы бютюн жууаплы болургъа, иги окъургъа, кеслерин тап жюрютюрге чакъыргъанды.

Андан сора алайда концерт да къуралгъанды. Ызы бла Геннадий Зюганов, Анатолий Бифов, партияны башха членлери, аланы араларында уа Уллу Ата журт урушну ветеранлары, алимле, космонавтла, Къырал Думаны депутатлары да бар эдиле, школчуланы боюнларына къызыл галстукла такъгъандыла».

Ахыры 2-чи бетледи.

Пенсия фонда

Борчха батхан тыш къыраллада солуялмаз

Россейни Пенсия фондуну Къабарты-Малкъарда бёлюмюню пресс-службаларындан билдиргенлерине кёре, ала борчлары болгъан предпринимательле бла кюрешни башлайдыла.

«Россей Федерациядан тыш къыралгъа барыуну эмда тыш къыралдан Россей Федерациягъа келиуню низамыны юсюнден» 114-чю номерли федерал законнга тийишлиликде страховой взносланы заманында бермеген, борчлу халда медицина эм пенсия страхованияны болжалгъа кёре этмегенлери ючюн пеняны тёлемеген энчи предпринимательлени ишлери сюдге ётдюрюлюкдюле. Анга кёре алагъа Россейден тышына кетерге эркинликлерине чек салыныырыкъды.

Бизни корр.

Билдириу

Ишчи жерлени ярмаркасына чакъырабыз

Нальчик шахарны Урунуу, адамланы иш бла жалчытыу эм социальный къоруулау арасы сакъатлагъа деп ишчи жерлени ярмаркасын бардырлыкъды. Ол **29-чу майда 11 сагъатда** Къырал концерт залда ётерикди. Аны адреси: **Нальчик, Шогенцуков атлы орам, 28.** Предприятияланы, иш излеген сакъатланы да ары къатышыргъа чакъырабыз. Соруулары болгъанла **77-41-96** номерге сёлешсинле.

Жазылыу - 2015

Газета издается на балкарском языке с 1924 года.

Интернет-версия: zamankbr.ru

ЗАМАН

Хурметли жамауат!

2015 жылны экинчи жарымына жазылыу кампания андан ары бардырылады.

Сиз «Заман» газетге почта связьны къайсы бёлюмюнде да жазылыргъа боллукъсуз. Алты айгъа жазылыуну багъасы тюрленмегенди - 839 сом 88 капек, почтагъа барып газетни кеси алгъаннга - 758 сом 76 капек.

Бу магъаналы ишни узакъгъа созмагъыз!

Бизни индексибиз - 51532

Эки магъаналы операция 2 бет

Чыгъарма жигитлери жашаудандыла 3 бет

Кёзге артыкъ кёрюнмеген, алай а бек къыйматлы ара 4 бет

ЖАМАУАТ ТЫНГЫЛАУЛА

Малчылыкъны терк айнытыргъа табийгъат онгларыбызны толу хайырланыргъа

КъМР-ни Парламентини Аграрный политика, экология, табийгъатны хайырланыу эм жер бла байламлы халла жаны бла комитетини башламчылыгы бла Къабарты-Малкъарда малчылыкъны айнытыугъа аталып, жамауат тынгылаула бардырылгъанды. Анга эл мюлк бла кюрешгенле бла бирге илму къуллукъчула да чакъырылгъан эдиле.

КъМР-ни Парламентини спикерини орунбасары Натби Бозиев, кенгешни ача, арт жыллада къыралда эл мюлкню айнытыугъа артыкъда уллу магъана берилгенин эсгергенди. Ол келтирген шартлагъа кёре, былтыр бу сферагъа 9 миллиард сом багъасы болушлукъ этилгенди. Бийыл а бу бёлюмде эллиден аслам инвестиция проект бардырылады жашауда.

Республикада къумалы малчылыкъны айнытыуда эмда селекция ишни тамамлауда жетишимлени бла кемчиликлени юсленден баш докладны КъМР-ни эл мюлк министрини орунбасары **Мачраил Шетов** этгенди. Аны айтханына кёре, бу жаны бла къырал политикада къумалы малланы сакълаугъа эм аланы санын кёбейтиуге, бу ишге инвестиция салынырча мадарла къураугъа, эл мюлклени файдалылыкъларын игиленди ириуге, малланы ёз тутхан аш процентге кёпдю. Шимал-Кавказ федерал округа уа Къабарты-Малкъар ол жаны бла алчыланы санындады.

Докладчы «2014-2016 жыллада КъМР-де тууар эт чыгъарыуну кёбейтиуню» программасыны юсюнден да айтханды. Аны болушлугъу бла былтыр федерал эм республикалы бюджетледен сегиз эл мюлкге сюрюулерин кёбейтиуге 24 миллион сом берилгенди. Программада белгиленген битеу жумушла жашауда бардырылсала уа, 2015 жылда 51,4 минг тонна тууар эт алырча онг боллукъду.

Докладчыны юомуна кёре, республикада жашагъанланы эт бла толусунлай жалчытыр ючюн а, этли малланы санын кёбейтиргъа, аны бла бирге уа тау жайлыкъланы болумларын игилендирирге тийишлиди. Бийыл республикада сют фермаланы санын кёбейтирге план салынгъанды. Бу иш агропромышленный комплексни айнытыу жаны бла федерал программаны чеклеринде бердырылыкъды.

КъМР-ни Эл мюлк министерствосу аны беш бёлюмюне къатышады, малчылыкъгъа болушлукъ 20 тюрлю мадаргъа кёре этилликди. Бийылны бюджетинде агропромышленный комплексни айнытыугъа 477,5 миллион сом салынгъанды. Мачраил Шетов 18 уллу инвестиция проект импортну алышындыыу жаны бла къырал программагъа къошулгъанын да эсгертгенди.

Жыйылыуда къумалы малчылыкъны айнытыугъа илму жангычылыкъланы сингдириуге энчи магъана берилгенди. Ол кюн Парламентде докладла бла Къабарты-Малкъар къырал аграрный университети келечилери сёлешгендие. Ала къумаландырыу ишге энчи эс урулургъа керекликни, аны малчылыкъны айнытыуда уллу магъанасы болгъанын чертип айтхандыла.

Алай бла профессор **Царай Кагермазовну** оюмуна кёре, жуукъ заманда тамамларгъа керек болгъан баш магъаналы ишледен бири ийнеклени бла бугъаланы генетика жаны бла болумларын сюзюп, сютлю малланы санын кёбейтиудю. Профессор **Владимир Гукежев** а республиканы табийгъат онглары толусунлай хайырланылмагъанларына жарсыгъанды. КъМР-ни эл-мюлк илму-излем институтуну директору, КъМР-ни Парламентини депутаты **Арсен Маремуков** да селекция ишни тиралтыр жанлы болгъанды. Ол къабартылы къумалы атланы жайыуну юсюнден да кёз къарамын билдиргенди.

Парламент тынгылаулада «Ленинцы» эл мюлк предприятияны директору **Владимир Бердюжа**, «Степной» племсовхозну таматасы **Игорь Ячный** эмда чекленген жууаплылыгы болгъан «Рассвет-Н» обществону генеральный директору **Руслан Нахушев** да кеслерини мюлклеринде ишни къурауну амаллары бла шагъырей этгендиле.

Докладланы сюзгенден сора жамауат тынгылаулагъа къатышханла КъМР-ни Парламентине, Правительствогъа, Эл мюлк министерствогъа, эл мюлк илму-излем институтну бла Къабарты-Малкъар къырал аграрный университетни коллективлерине тийишли эсгертиуле этилгендие. Алада Къабарты-Малкъарда къумаландырыу ишни айнытыу жаны бла программа жарашдырыргъа, республикада ненча мал болгъанын шарт тохташдырыр ючюн, ведомствода аралы комиссия къурарча эмда башха жумушла белгиленгендие.

ТИКАЛАНЫ Фатима.

Къууанч халда, бийик даражада

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Рита Карелова бизни делегация башхаладан уллу эм айырмалы болгъанын да чертип айтханды. «Миллет кийимле кийген жашчыкъларыбызгъа бла къызчыкъларыбызгъа хар ким да эс буруп, къатларына сюелип, суратха тюше эдиле. Бизни Мавзолейге, Пушкинни музейине, зоопаркга да элтгендиле, Арбатны, Москвани башха айбат жерлерин да кёргюзтгендиле. Хар заманда да биргебизге депутатланы болушлукъчулары болгъандыла»,- дегенди ол.

Пионерлени КПРФ-ни Къабарты-Малкъарда республикалы бёлюмюню комитетини биринчи секретары Борис Паштов да алгъышлагъанды. Москвагъа бек иги окъуучан, кесин адепли жюрютген жашла бла къызла баргъанларын айтханды. «Къызыл майданда пионерге алынгъаныгъыз жашауугъузда магъаналы ишлеригизден бири боллугъу сёзсюздю. Жылдан- жылгъа тизгинлериги кёп бола барлыкъларына ышанама. Баллай ишни быйыл бла ючюнчю кере къурайбыз эмда муну бла тохтар умутбуз жокъду»,-дегенди.

Ата-анала да сёлешгендиле. Анатолий Бифовха, Казбек Тайсаевге, КПРФ-ни Лескен район комитетини биринчи секретары Заур Мачановха, сёзсюз, Борис Паштовха да жюрек ыразылыкъларын билдиргендиле.

Бачаманы эсгертмесини къатында пионерле назмула окъугъандыла. Коммунист партияны келечилери бла суратха да тюшгендиле.

Мен Москвадан пионерле болуп келгенлени бир-бирлери бла ушакъ этгенме. Хасаниядан Мисирланы Фарида Москвада Къызыл майданда болургъа эртеден да сюйгенин айтханды. «Ол муратым толду. Бу жолоучулугъуму мен бир заманда да унутмукъ тюйюлме. Бютюнда манга галстукну Геннадий Зюганов къысханы бла ёхтемленеме. Москва ариу да, уллу да шахарды»,-дегенди.

Бабугентден Асанланы Самат да анга галстукну Геннадий Зюганов къысханын, аны къолун тутуп,алгъышлагъанын да эсгени белгилегенди. «Къайдан келгеними, къалай окъуугъанымы да соргъанды. Бек башы уа - мен Ленинни кёргенме! Анда башха жерледен келген жашла бла да танышханма. Мындан поезд бла бара, андан келе да, жолну къысхартыр мурат бла биз назмула айтыудан, сурат ишлеуден да конкурсла бардырыгъанбыз»,-дегенди.

ХОЛАЛАНЫ Марзият.
Суратны автор алгъаны.

Саулукъ сакълау

Эки магъаналы операция

Республикалы клиника больницаны Сосудистый арасында мыйысында ишемиясы болгъан адамны боюнунда къан тамырына эндартерэктомия операция биринчи кере этилгенди. Аны белгили хирургла, профессорла Ахметов Владимир бла Асланов Ахмед бардыргъандыла, деп билдиргендиле КъМР-ни Саулукъ сакълау министерствосуну пресс-службасындан.

Операция ол кюн экеуленнге этилген эди. Шёндю ала нейрохирургия бёлюмге кёчюрюлгендиле, кеслери да иги халдадыла. Биринчисине операцияны эскинчи кере инсульт болмасын деп профилактика халда этгендиле. Эскинчи саусунау уа тамырны атеросклеротикалы бляшкасы кетерилгенди. Аны хайырындан къан керекликсича жюрюп башлагъанды, инсульт къорхъуудан да къутулгъанды ол адам.

Араны оборудование жаны бла онглары игиди. Специалистлени да тынгылы хазырлау бла бирге эндартерэктомия операцияны мында терк-терк бардырыр турургъа да боллукъду. Ахметов Владимир бла, ол бери кезиу-кезиу келип, хирургларны быллай операциялагъа юйретип турурча келишим этилгенди. Бу айны ахырына дери больницада энтта да быллай экя операция этилликди.

КъМР-ни Правительствосуну башчысыны орунбасары, саулукъ сакълау министр Ирма Шетова республикада бу амалны хайырланып башлаугъа уллу магъана бергенди. Къан тамырла бла байламлы аруулагъа багъыу жаны бла программа аз-аздан айныи барады. Сёз ючюн, былтыр арада тромбоэмболитика терапия сингдирилгенди.

Быйылны башындан а Жюрек эм Сосудистый аралада «стентирование» деген амал сингдирилип башланнганды. «Алайды да, бу ишлени хайыры бла жюрек-тамыр аруулуадан ёлюп кеттенлени саны былтыр окъуна азайып тебирегенди», - деп белгилегенди Ирма Шетова.

УЛБАШЛАНЫ Мурат.

ОНОУ

Сюд аппала бла ыннаны жанлы болгъанды

Омск шахарда сюд эки сабийни атасына бла анасына аппаны бла ыннаны алларында эшиклени жабып къояргъа эркин тюйюлсюз деп,аллай оноу чыгъаргъанды. Туудукъларын эркелетирге эркинликни закон къоруулайды.

Асламысында сюдледе айырылгъан эр бла къатын даулашыучудла сабийле ючюн. Аллай ишле артыкъда къыйындыла. Омскдагъы сюд приставланы юолларына уа аз тюбеучю оноу тюшгенди. Сюд приставланы федерал службасындан билдиргенлерине кёре, сюд ыннагъа бла аппагъа акъылбалыкъ болмагъан туудукъларын кёрюрге эркинлик бергенди, аллай кюнлени эмда жорукъланы да тохташдыргъанды, ата-анагъа уа алагъа чырмау этмезге буюргъанды.

Сюдню оноуу бла Валентина бла Владимир 3. туудукъларына тохташдырылгъан сагъатланы ичлеринде телефон бла сёлеширге боллукъдуа. Андан сора да, ата-ананы ыразылыкълары бла ала Интернетни юсю бла да байламлыкъ жюрютюргъе эркиндиле.

-Валентина бла Владимир 3. туудукъларын юйлерине келтирселе сюе эдиле,-деп билдиргендиле сюд приставла.- Жашлары бла келинлери уа аны унамагъандыла. Ынна бла аппа сабийлени кёрюрге сюе эселе, кеслери келсинле да, алып кетсинле деп тохтагъандыла. Ол даулашдан жаланда сюдню болушлугъу бла къутулургъа онг чыкъгъанды. Телефон бла байламлыкъ жюрютюугъе эки жаны да ыразы болуп къалгъандыла.

Юйюрде дауур не сылтау бла чыкъгъанын билген къыйынды, сюд анга да къарамайды. Ол изленген башхады- таматаланы аларында хал къалай да болсун, ынна бла аппа уа туудукъларындан айырылмазгъа керекдиле. Атала бла анала алагъа чырмаргъа эркин тюйюлдюе.

Владислав КУЛИКОВ.

Федерал басма нени юсюнден жазады

СОРУУ

Къолайлы жашар ючюн кимге къаллай бир ахча керекди?

Тинтиуле бардырыучу «Ромир» холдинг билдиргеннге кёре, 2015 жылда къыралыбызны жамауаты ырысхы жаны бла изленлерин азайтхандыла.

Къыйналмай жашау этер ючюн, кёпле 68,9 минг сом жетерикди, дегендиле. Алай бла 2011-2012 жылланы ёлчемине жууукълашханды. Ол заманда адамла юйюрге жашау этерге бир айгъа 62-65 минг сом жетерикди деп,алай санагъандыла. 2013 жылны ортасында уа ырысхы изленле 76,5 минг сомгъа, 2014 жылда уа 78,5 минг сомгъа жетгендиле.

Алгъын жылладача, соруула берилгенлери араларында къыйналмай жашар ючюн, 45-60 минг сом эмда 60-90 минг сом жетерикди деп жууаплагъанла кёбюрек болгъандыла (27 эмда 28 процент). Алайды да, сорулгъанланы жарымындан асламы (55 процентни) юйюр бюджет 45-90 минг сомдан къуралса, аны тапха санайдыла. Жыйырма процентни уа 20-45 минг сом бла да баш кечиндирирге хазырдыла. Жыйырма юч процентни да юйюрге жашау этерге жетерик ахча 90 минг сомдан аз болмазгъа керекди деп,алай оюмлайдыла. Сорулгъанланы 7 процентине уа 120 минг сом да азлыкъ этеди.

Росстатны шартларына кёре, быйылны 1-чи кварталында Россейде бир айгъа орталыкъ ишуа хакъ 33,2 минг сомду. «Алай бла быллай тинтиуле,соруула бардырылгъан кёп заманны ичинде адамланы излемлери бла керти файдалары биринчи кере келише келгендиле. Башхалыкъ жаланда 3 процентни тутады. Алгъын жыллада уа ол 20 процент болгъанды, бирде уа 5 процентге окъуна жетгенди»,-деп айтылады билдириуде.

Дагъыда быллай шартла ачыкъланнгандыла: эр кишиле юйюр бюджет 70,8 минг сом, тишириыла уа 67,3 минг сом болурун дурус кёргендиле. Москвачылагъа бир айгъа ючеуленнге жашау этерге орта эсеп бла 85 минг сом, халкъны саны миллиондан озгъан башха шахарлада 80 минг сом, орталыкъ шахарлада 68 минг сом, гитче шахарлада 62 минг сом жетерикди.

Кърымда жашагъанла быллай соруулагъа биринчи кере къатышхандыла. Алагъа уа къыйналмай жашау этерге 70 минг сом тамамды.

Игорь КРЫЛОВ.

Экономика аманлыкъ

Муниципал предприятияны алгъыннгы таматасы условный амал бла тутулгъанды

Россейни ФСБ-сыны КъМР-де Управлениясыны къуллукъчулары экономика жаны бла бузукълыкъланы ачыкълар муратда бардырыгъан оператив тинтиулени кезиуюнде «ЖКХ и благоустройство с.п.Анзорей» муниципал унитар предприятияны алгъыннгы директоруну законсуз ишини жолун кесгенди.

ФСБ-ны КъМР-де Управлениясыны пресс-службасы билдиргенге кёре, ол адам, хыйлалыкъ этип, фермерлик бла кюрешип башлагъанлагъа ведомстволу целевой программагъа тийишлиликде бёлюнгген бюджет ахчаны иги кесегин урлагъаны ачыкъланнганды. Энчи предпринимательча кесин эсепге салдырып, КъМР-ни Эл мюлк министерствосуна тууар эт бла жалчытып турууну юсюнден жалгъан келишимни бергенди эмда болмагъан фермер мюлкню айнытыугъа деп иги кесек ахча алгъанды.

Лескенни район сюдю муниципал унитар предприятияны алгъыннгы директорун уа РФ-ни Уголовный кодексини 159.2-чи статьясыны 3-чю кесегине кёре аманлыкъ этгени ючюн терслегенди эмда условный амал бла тутаргъа, ол салгъан хатаны да къыралгъа къайтарыргъа буюргъанды.

Жангы комбайн этерикди завод

«Ростсельмаш» 214 миллион сом къоратырыкъды жангы комбайнны кёп санда чыгъарыр ючюн. Аны юсюнден областьны промышленностуну министрини орунбасары Андрей Савельев билдиргенди.

–Проектни жашауда бардырыргъа шёндюге дери 50 миллион сом къоратылгъанды, энди уа конкурс халда документлени жарашдырыу бардырылады. Сентябрьде биринчи промышленность къуумну сынау ишле башланырыкъдыла. Жылны ахырына дери комбайнланы сериялы халда чыгъарыр мурат барды,- дегенди Савельев.

Волганы юсю бла баргъан кёпюрню игилендиргенди

Астраханьда Волганы юсю бла баргъан эски темир жол кёпюрге жарым ёмюрню ичинде биринчи кере капитал ремонт этгендиле. Ишле белгиленнген бюджалда тамамланнгандыла. Транспортха жол ачыкъ этилгенди, деп билдиргендие ТАСС-ны корреспондентине шахарны администрациясыны пресс-службасында.

–Кёпюрню битеу темир кесеклери алышындырылгъандыла, эски болгъан асфальт кетерилгенди, аны орунуна жангы асфальт салынгъанды. Шахарчылагъа къоркъуусузлукъну жалчытыр ючюн, жангы барьер буруула орнатылгъандыла. Мындан ары адамла жаяу жюрюючю жолланы тапландыруу ишле бардырыллыкъдыла,-деп айтхандыла пресс-службада.

Чиновниклени санын къысхартып, 400 миллион сом аярыкъдыла

Дагъыстанны оноучулары 2015 жылны ахырына дери республикада къырал учреждениялана эм алада ишлеген адамланы санларын азайтыр муратлыдыла, алай бла 400 миллион сом аяргъа айтадыла. Айтылгъанына кёре, Саулукъ сакълауну министерствосуну структурасында ишчилени саны азайырыкъ тюйюлдю. Билим берген эм илмуну министерствосун алып къарагъанда, шёндю учрежденияны штат расписаниясы бардырылады эм анда жай айлада ишлегенлени экономика жаны бла хайырлары болгъанлары бла къалгъанлары тинтиледи.

Ингушетияда «Армхи» курортну планлау жумушла бардырыладыла

«Шимал Кавказны курортлары» деген ачыкъ акционер общество тау-лыжа курортну территориясын планларгъа 48 миллион сом бергенди. Тау –лыжа курорт Ингушетияны Джейрах районунда къураллыкъды, деп билдиргенди компанияны генеральный директору Олег Горчев. Ол ишге жораланып бардырылгъан кенгешде жууукъ кезиуде конкурсну къытхан инженерлени къауууму ишлеп башларыкъдыла. Проектде айтылгъанына кёре, «Армхи» курортда 3,5 минг ундурукъ жер къураллыкъды. Алгъын а жаланда 150 ундурукъ бар эди. Андан сора да, 11 минг метр тау-лыжа трассала боллукъдула.

–Планлау ишлени бардырыудан сора биз территорияны тап халгъа келтириуню халда аллыкъбыз,-дегенди Горчев. Кенгешни бардырыдан алгъа ол регионну башчысы бла бирге «Волнушки» деген ныхытма комплексге, эрттегили Тхаба-Ерды бла Эгикал деген къала комплеклеге къарагъандыла.

Жангызлай къалгъан къартлагъа осуй болургъа итиннгенлени саны ёседи

Жангызлай къалгъан къартлагъа кёз-къулакъ болургъа келишим этген юйюрлени саны Краснодар крайда озгъан жылны ичинде эки кереге кёп болгъанды, аны юсюнден ТАСС-ны корреспондентине регионну социальный жаны бла айнытыуну эм юйюр политиканы министрини орунбасары Ирина Терищева билдиргенди.

Келишимни болумун тап халгъа крайны оноучуларыны бегими келтиреди, анда айтылгъанына кёре, опекунла келишим этилгенлей окъуна ючюшер минг сом, ызы бла уа страховой тёлеулени эм подоход налогланы аладыла. Аны бла бирге, келишимде айтылгъанына кёре, къартайгъан адамны ырысхысына бир тюрлю оноу этерге жол берилмейди. Социальный сферада ишлеген къуллукъчула ай сайын тинтедиле опекунла юйюрню жангы адамына къалай къарагъанларын эм былай этигиз деп консультацияла берединле.

Ставропольде - альпинизмни школу

Ставрополь крайда жангыдан ишлеп башлагъанды «Альпинизмни школу». Озгъан кюнледе аны альпинистлери биринчи кере Архыз таулада тау тёппелеге миннгендиле, андан алгъа жашла бир бёлек айны ичинде къаты жарау этип кюрешгендиле. МЧС-ни пресс-службасы билдиргенине кёре, регионда жаш альпинистени хазырлауугъа бу жол уллу сынауу болгъан инструктор, сыйлы къутхарыучу Александр Шипулин жууаллы эди.

Ол таулада къутхарыу ишле бла кюрешгенли къыркъ жыл болады. Ол юйретген жашладан жетиси «Россейни альпинисти» деген значокла алгъандыла. Кезиулю сборланы кюз артында бардырыргъа дейдиле, спортсменле жангы даражагъа тийишли болуп, 3-чю разрядла аллыкъдыла. Жаш альпинистлени хазырлауну тёреси излеу эм къутхарыу отрядда 1999 жылдан бери бардырылады. Жашланы асламысы уста спортсменле болгъандыла эм МЧС-ни къуллукъчулары бла бирге адамланы къутхарыу ишле бла кюрешедиле.

Каспий флотну кемелери атышыулагъа чыкъгъандыла

Каспий флотну хар не зат бла да жалчытыучу алты аскер кемелери, катерлери тенгизде юйрениу халда атышыуланы бардырлыкъдыла. Аны юсюнден ТАСС-ны корреспондентине Юг аскер округа билдиргендиле.

- Кемелени экипажлары тенгизде ракеталаны эм артиллериядан атыу жаны бла тенгизде, суу жакъалада эм кёкде илишанланы комплекс халда атарыкъдыла. Юйрениулеге округну авиациясы, ракетала бла саутланнган суу тюбюнде жюрюген кемелери да къатышырыкъдыла. «Дагестан» эм «Углич» деген кемелени экипажлары хаудан къоруулануу жаны бла юйрениулениени бардырлыкъдыла, аланы кезиуюнде радиоэлектрон жаны бла кюреш бардырыллыкъды,- дегендиле округда.

РОССЕЙДЕ ЛИТЕРАТУРАНЫ ЖЫЛЫ
2015

Чыгъарма жигитлери жашаудандыла

Къудайланы Магометни кёп болмай «Эльбрус» китап басмада «Жиляуун парий этген мискин» деген китабы чыкъгъанды. Бу статьяда аны юсюнден айтыргъа сюеме. Ол кесин жазыучугъа санамайды, алай чыгъармачылыкъ ишни къоюп да къоялмайды. Бу аны къаны бла келген изды.

Магометни атасы Хасан 1939 жылда малкъар колхоз – совхоз театрны ачхан жашладан болгъанды. Алай артда ол къадарын «Коммунизмге жол» газет бла байламлы этгенди. Сёзге усталыкъ, анга сюймеклик да атасындан, аппасы Нухдан берилген хунер болур. Аппасы, белгили эфенди, айтханына тынгылата билген адам эди.

Къудай улу жашауда кеси сынагъан, эшитген затланы тюшюреди къагъытха. Анга «Кёзюм кёрген» деген хапарны аты да шагъат этеди. Кертиди, аны фантастика халда жазылгъан чыгъармалары да бардыла. Алай биринчилери аламдыла. Ол тюрлю-тюрлю миллетлени келечилери бла шагъырей болгъаны себепли аланы юсюринден да окъуйбуз китапларында.

Мен литературада тюз жашаудан алынгнан реализмни артыкъ огъурамайма. Художествоулу чыгъарманы автор фантазиясы, хунери, чамы, энчи философиясы, кёз къарамы бла байыкъландырыргъа керекди деген оюм жанлыма. Адамны къадарын, аны атын да тюрлендирмей, жашау болумну суратлап къойгъанны газет материалгъа ушатама.

Сёз ючюн, Магометни жанры китабында «Антына кертичи» деген чыгъармасы (анга хапар деялмайма, ол газет статьягъа жуукъду) аладанды. Аллайланы сюйюп окъугъанла да кёпдюле, биз, журналистле, аны иги билебиз. Мында автор бау жигитине кесини хурметин, ыспас сёзюн айтханды.

«Бюгюлмеген таулу» деген хапарын а энчи белгилеп, анда тохтагъа излеймае. Ол аны тукъум къарындашы Къудайланы Магометни юсюнденди. Онжети жылында Уллу Ата журт урушха кетип, анда немис жесирге тюшюп, башха тутмакъла бла бирге Франциягъа элтип, андан да къачып, андагы партизанла бла бирге сермешип, генерал Шарль де Голль башчылыкъ этген Хорлам парадха къатышып, кеси къыралына къайтхандан сора уа пленде болгъаны ючюн лагерьге ашырылгъан таулу жашны ачыулу къадарын кёргюзтгенди автор.

Онеки жыл мындан алгъа «Заман» газетге келгенимде, бу жашны юсюнден Къулайланы Алий жазып, аны статьясыны юсюнден кёп айтылгъаны эсимдеди. Хапардагъы Къудай улуну жашы Юсюп Малкъар театрда художник болуп ишлегени себепли бир жол аланы Огъары Чегемде юйлеринде къонакъда болгъан эдим. Жылы келген эр киши, жаш тиширыу эки гитче сабийчикни да къолларындан тутуп, бизни аллыбызгъа чыкъгъанларында, аланы бир бирге кимле болгъанларын иги да ангыламагъан эдим.

Артда тиширыу бла хапаргъа киришгенимде, ол уллайгъан эр кишиге «хозяинимди» дегенинде, сейирге къалгъанымы унутмагъанма. Кёпню билген актёр Шахмырзаланы Алексей да сагъынмагъан эди ол кюн Магометни урушда болуп, андан сора да кёп къыйынлыкъ кёргенин, къарачайлы жаш да, аллай ант этип, бирликни бузмай, бир бирге къарындашлыкъ этгендиле. Ол эртдеден келген ахшы тёрени жашауда болгъанын окъуп, аны артда лагерьде кёрген жаш да айтып, башха Магомет да китапха тюшюргени бир уллу саугъа кибик кёрюндю манга.

Ма быллай къарачай – малкъар халкъны бурун заманларындан келген адетлерине, сёзлерине Къудай улуну жангы жашау бере билгени хычыууну. Аны хапларны тенглешдириуледен, Малкъарда туумай, башха къыралдан келгенчады. Аманлыкъны ызындан болуп, ариу жашаугъа алданып, къырал ахчагъа суугъанакълыкъ этген жашаун тюрмеде бошайды. Мусданы бир тюрлю терен акъылы, алгъа къарап, оюм эте билгени биз кинода кёрюучю аманлыкъчылагъа аламат ушайды. Аны бла Къудай улу къайсы миллетде да игилени ичинде осалла да болгъанларын, алай башха халкъгъа аланы бетлери бла къарагъан терс болгъанын айтады.

Башында белгилегенимча, китапны автору къыралыбызны кёп жерлеринде болгъанды. Вокзалда, къонакъ юйде, жолда тюбеген адамлары да аны жигитлеридиле. Аладан бириди «Юйсюз - юнсюз» деген хапардагъы факъыр, Москвада Киев вокзалда кёргенди автор аны. Ол алгъын уллу алим эди, ядерный физикадан диссертацияларын къоруулагъанланы илму ишлерине багъа бичген комиссиягъа киргенди. Артда уа, ичгите тюзелип, юйсюз - юнсюз болуп, вокзалны сакълап къалгъанды. «Жабагъычыла» дегенде уа тогъуз – он таулу жашны Тувада тюбеген бетсиз, къызгъанч адамла бла «къазауатлары», бизни жерлешлерибиз алагъа чынтты кишиликни дерслерин берип кетгенлери айтылады.

Халкъыбыз сюргюнден Ата журтларына поездле бла къайтып келе, жолда аз тюрлю иш болмагъанды. Китапдан аладан бирин билебиз «Бир жашчыкъ, бир къызчыкъ, бир бузоучукъ» деген чыгъармада.

Мен былайда хапарланы барын да санай турмайма. Айтырыгъым, Къудайланы Магомет жаланда жюрегине жетген, кесини кёлюне ушатхан адамланы этеди баш жигитле. Аланы уа окъуучула да ахшы кёредиле. Ала халкъдан алынгнанлары себепли.

САРАККУЛАНЫ Асият.

Къудай улуну жангы китабында мен таныгъан чегемли кишини жашау жолуну юсюнден «Бюгюлмеген таулу» деген хапары кёлюме жетгенди. Аны къадарын да толу мындан билдим. Уруш жыллада кёргенине лагерьни азаплыгъы да къошулуп, андагъы жашау турмушну да автор толу ачыкълагъанды. Аны сюжетин былайда айта турмайма, окъуучу аны окъуса, сейирге къаллыгъына ийнанама.

Манга бу тизгинлени жаздыргъан аны баш жигитини, не къыйынлыкъда да бюгюлмеген жашны сыфатыды. Юсюне жыйырмагъа жуукъ адам болгъанда, алагъа хорлатмагъан, ары дери «авторитетни» сыртын жерге салып, аны орунуна болур жеринде андан ары бир киши артыкълыкъ этдирмеген, аны ючюн «Пророк» деген атха тийишли болгъанны сыфаты кёз аллыма, эсиме халкъыбызда атлары айтылгъан жигитлени келтиреди.

Дагъыда мени къуундыргъан бир шартха тюбедим бу хапарда. Мындан бир талай жыл алгъа диплом ишими жаза эдим. Анда фольклор малкъар театрны актёруна - бегеуюлге - жораланнган башы бар эди. Аны къолунда таякъ болгъанды. Агъачны магъанасын баямлай, халкъыбызны фольклоруна, эпосуна эс бурама да, «Таякъ ант» деген материалны табама. Анда айтылгъаннга кёре, бурун заманлада эр кишиле, таякъны тюбю бла ётюп, ант этгендиле, аны бузгъан тёре жокъ эди. Къудай улуну хапарында аны баш жигити Магомет бла бирге олтургъан он нарт сёзледен толудула. Сёзсюз, ол аны тилини байлыгъын кёргюзтген шартды.

Жазыучуну бу хунерини юсюнден Мусукаланы Сакинат былай жазады: «Жигитлерин къурай, Къудайланы Магомет тапхан сёзле, аз болсала да, бир – эки тизгин бла толу магъананы билдирип къоядыла». Мен аны оюму бла ыразыма, алай автор аз сёзле хайырланады деб а айталмайма. Алада болгъан боялуа, ауурлукъ жигитни сыфатын кесибиз кёзлерибиз бла кёргенча суратларгъа себеллик этедиле.

Аллай хапарладан бириди китапны атын къурагъан - «Жиляуун парий этген мискин». Бу чыгъарманы Магомет, больницада эшитип, алай жазгъанды. Аны ючюн а ол кеси кёзю бла кёрюп тургъанчадыла мында болгъан жигитле, болум, жашау чюйрелик да. Жиляуун парий этген мискинни, алдап, алып кетип, къул намысы болмай ишлетип, артда уа аман бла жоюлгъан эр кишини ачы къадарына жарсыйды автор.

Ол аны чыгъармачылыгъыны энчилигиди: Къудай улу жаланда тюзлюкню, кертичиликни, ахшылыкъны сайлайды. Автор огъурамайды бир тюрлю огъурсуз ишни, артыкълыкъны, бирде уа аны кёзю бла къарасакъ, адамладан эсе, жаныуарла къайда эслидиле, жан аурута да биледиле.

Кертиди, барды аны бир къужур таулуну юсюнден хапары - «Амаялыкъ кечилмейди». Андагъы Мусса ахырысы бла аны бирси таулу жигитлерине келишмейди: анда башха къан жюрюйдю, ол болаллыкъды. Жаланда кесине угъай, билими бла хар кимге да болушаллыкъды.

Мен алай сунама, педагогланы да, врачланыча, ишге бош анстан жюрюрге эркинликлери жокъду. Жюрегинг этген жумушунгу сюймесе, сен адамгъа не билим бераллыкъ тюйолсе, неда жашаугъа юйреталмайса. Жаш тёлю бла ишлей, студентлени бюгюнлюкде къаллай излемлери болгъанын да билесе. Сора ишинги да анга тийишлиликде бардырыргъа юкрешесе.

-Сенден юлгю алгъан жаш адамла сокъуранрыкъ тюйолдюе. Къысха заманны ичинде факультетни деканы, ызы бла уа окъуу бёлюмню башчысы болургъа къалай бла жетишгенсе?

-(Кюледи). Адам не тюрлю усталыкъны да сайласын, ол кесини ишинде профессионал болургъа керекди. Мен аны бек баш, магъаналы да жорукъгъа санайма. Сабийлигимден да иги окъургъа итинггенме. Кенжеде школну алтын майдалгъа, КБГСХА-ны (бюгюнлюкде аграрный университет) къызыл дипломгъа бошагъанма. Математика бек жаратхан предметим болгъанды. Алай экономика факультетни сайлагъанлыкъгъа, мен кесими бир тюрлю организацияда экономист болуп угъай, преподавательча кёргенме.

Ким биледи, атабыз, анабыз да билим бериуде ишлеп, мени сабийлигим ол затланы кёре, аланы биргесине озгъаны ючюнмю болур алай? Илмуну да жаратама, статьяла жазагъра да бек сюеме. Алада сен кесинги кёз къарамынгы терен ачыкъларгъа онг тапханынг бла бирге бирсилеге сынаунгдан юлюш да чыгъараса. Мен а этген затым биреуге хайырлы да, сейир да болса сюеме.

Ушакъны **МОКЪАЛАНЫ Зухура** бардыргъанды.

Профессионалла

Ол къайда да тепленмеген жолла бла барады

Къабарты-Малкъар къырал университети сабий ауруула, акушерство эм гинекология кафедрасыны профессору Жетишланы Рашит республикада къагъанакълагъа багъыугъа, алагъа тийишли болушлукъ бериуге тамам уллу юлюш къошхан бийик даражалы врачладан бириди. Аланы араларында ёлгенлени азайтыуну республикалы программасын жарашдырыргъа эм аны жашауда бардырыргъа танг себеллик этгенди.

Абдул.

Аны юсюнден манга биринчи кере белгили хирург, медицина илмуланы доктору, профессор Мустафаланы Шабазны жашы Магомет айтхан эди. Ол Тёбен Чегемденди, Рашитни атасы да ол элденди. Гвардияны капитаны Жетишланы Абдул Берлиннге дери жетген эди, уруш бошалгъандан сора да ол шахарда эки ыйыкъны комендант болуп тургъанды. Бу шартны кёпле билмейдиле, алай ол кертиди деген эди чынтты офицерни жашы мени бла ушагъында.

Дагъыда ол манга атасыны юсюнден кёп сейирлик хапар айтханды: Нальчикде Ленинчи окъуу шахарчыкъны бошагъандан сора 1936 жылда Тамбовда аскер училищеге киргенин, аны болжалдан алгъа эки жылгъа тауусуп, 1939 жылда Финляндия бла болгъан хаугъаны тохтатыугъа къатышханын эмда Ата журт урушну биринчи даражалы ордени бла саугъаланганын, Кенигсбергни, Берлинни алгъаны ючюн, Германияны хорлагъанлары ючюн майдаллагъа эмда кёп башха къырал саугъалагъа тийишли болгъанын да.

Абдул Уллу Ата журт урушдан контузиясы бла къайтханда, ууукъларын тапмай, элде турургъа эркинлиги да болмай, бир талай жылны Сибирьде жашагъанды. Артда туугъан жерине келгенде, кечирек болса да, юйюр къурайды - Тёбен Чегемден Мызыланы Хызырны къызы Узифат бла. Къадар алагъа жангыз жашны бергенди.

Республиканы алгъынгы башчысы Тимбора Малбахов Абдулну комсомол ишден иги таный эди. Аны себепли кесини аппаратына ишге алады. Эки отоулу фатаргъа да кёчеди ол. Бир ауукъдан а аны Элбрус райкомну секретарына саладыла.

Алай юйюрню насыбы узакъгъа бармады: урушда алгъан жаралары бир заманда да тынчлыкъ бермеген Абдул жашауундан замансыз кетеди. Рашитге уа онеки жыл бола эди жаланда. Ананы насыбына, жашы бек иги окъугъанды. Узифат да анга, ёксюзлюкню сынатмазгъа кюреше, низамлы, хар неге жууаллы кёзден къарагъа юйретгенди. Ол жашы, келини бла да жашап тургъанды, ауушып кетгинчи.

Рашит да ётгюрлюгю, иш кёллюлюгю бла, эштада, атасына ушагъанды. Къабарты-Малкъарда педиатрия жаны бла биринчи болуп къоруулагъан эди доктор диссертациясын Санкт-Петербургда. Биогюнлюкде аны 220 илму иши барды, ол санда медицинада кенг хайырланнган эки затны (изобретениясы) авторуду, студентлеге 14 дерс китап бла практикалы рекомендация жарашдыргъанды. Ала битеудуния эм россейли конференцияланы бла конгресслени материалларында басмаланнгандыла. Республикадан тышында окъуна реанимация, неврология эм УЗИ-диагностика жаны бла белгили специалистди. Европаны педиатрия обществосуну келечисиди. Ол башчылыкъ этген кафедра 2012 жылда Россейде эм игилени санына киргенди эмда «Алтын кафедра» деген сыйлы дипломгъа тийишли болгъанды.

КъМКъУ-ну бошагъандан сора Рашит Санкт-Петербургну педиатрия медицина институтуну ординатурасына бошдан кирмегенди. Жаш заманындан бери илму-излем иш бла кюрешеди: къагъанакъланы мыйы, нерва аууларына, къаннлары аз болгъанлагъа (анемия) багъыуну бир-бир амалларын, ол санда «искусственная вентиляция легких», саусузну ичине аны пантераль амал бла жиберию дегенчаланы бизде биринчи болуп хайырланнганды. 1990 жылда уа Республикалы сабий больницада сабийлени биринчи айларында реанимация этген бёлюмню Шимал Кавказда биринчи болуп ачханды. Аны дагъыда кёпдюле белгилерча башламчылыкълары бла ишлери.

Шёндю Рашитни аты Къабарты-Малкъарда, андан тышында да белгилиди. Аныча специалист (неонатолог) республикада жокъду. Аны багъыу амаллары бла кёп сабийле иги боладыла, ёлгенлени саны да азайгъанды. Ол 500-граммлыкъланы окъуна сау къалдыргъанды! Аллай юлгюле уа аз тюйолдюле профессорну ишинде.

Университетни преподавательлери, биргесине ишлегенле да бир ауудан айтадыла аны уллу фахмусу, билими да болгъанын, саусузлагъа болушур ючюн къолдан келгенни аямагъанын, алагъа жюреги бла къайгъыргъанын. «Билими ара шахарда профессорладан кем тюйолдю. Бек аууаплы адамды. Кесинден, тёгерегиндегиледен да бирча къаты сурайды ишни.Саусуз сабийни аягъы ючюне салгъыннчы, тынчаймайды.

Адамла аны дайым излейдиле. Бирси республикаладан да келип сурайдыла. Неонатология жаны бла аныча специалист жокъду бизде. Диагнозу да тюппе-тюз болуп чыгъады. Педиатрия жаны бла не жангылыкъланы да тыш къыраллада билип келгенин, жангы методиканы, дарманланы да мында хайырланады. Студентле аны айтханын ангыларча, билимлери болурча этерге кюрешеди. Биз аны бла бек ёхтемленебиз, жетишимлерине къууанабыз», - дегенди аны юсюнден белгили хирург, Къабарты-Малкъар Республикаными сыйлы врачы Сабанчыланы Халим.

Рашит.

-Тиширыу саусуз эсе, ол тапхан сабий да асламысында саулукълу болмайды. Аллайланы багъыу жетишмли болур ючюн, бек уллу усталыгъы, терен билими болгъан, шёндюгю технологияланы билген специалист керекди - ма Жетишланы Рашитча. Илмуда жангылыкъланы ол уста биледи. Аны бла да ол бизге бек болушады, - дейди коллегасы Темботова Мария уа.

Белгили сабий хирург Рахайланы Аслан да ма аллай оюмдады: «Бюйрекледе, ёпкеледе, чегиледе патологиялары бла кёпле тууадыла. Замансыз жаратылгъанланы асламысы кыяулуладыла. Ала сакъат болуп къалмаз ючюн, кёп къыйын салыргъа керекди: дарманла, оборудование, диагностика аппарат. Ала барысы да бек багъалыдыла. Рашит а,бир затха да къарамай, кече-кюн демей, кюрешеди къагъанакъгъа болушур ючюн. Бек билимлиди. Диагностикагъа, башха затлагъа да устады.

Ол Москвада бардырылгъан кёп конференциялагъа къатышады, алада кесини энчи оюмун билиреди белгили профессорлагъа. Аныча адам миллетге, республикагъа да багъалыды. Билими, усталыгъы бла дайым юлгюдю бизге. Бек халалды».

Дагъыда кёп кере УЗИ-ни, компьютердеги ишлени да кеси тамамлагъанын айтадыла. Аны уа хар доктор да эталмайды. Жангы туугъанланы араларында башларында къыяулары болгъанла кёпдюле. Биогюнге келишген тынгылы диагностика оборудование болса, врач эки-ючю сагъатха билликди сабийни ауруюн.

Хау, ол жаны бла тыш къыралла бла бизни арабыз бек узакъды. Алай бир конференция, не симпозиум ётмейди Рашит къатышмай. Педиатрия жаны бла не жангылыкъны да, ахыр методиканы, дарманланы да мында уста хайырланады. КъМКъУ-ну ол ишлеген медицина кафедрасы бла клиникалы больница къаты байламлыкъдадыла.

Ол кимни да къуундырырча юйюр къурагъанды. Жашау нёгери Эфендиланы Салихни къызы Ира да медицина илмуланы кандидатыды, белгили пульмонологду, университетни медицина факультетини преподавателиди. «Сыр-сырына, суу-ызына» - дейдиле да таулула. Сабийлери да билимни кыйын, алай а сейирлик жолун сайлагъандыла. Жашлары Рустам ата-анасыны ызларындан баргъанды, къызлары Жамиля уа юристди.

Рашитни биогюнгю жетишмлери атасындан бла анасыдан келедиле, аны огъурлу нюрлерини, юйретиулерини хайырындан. Ол хар атламына, этгенине да ууаплылыгъын сезе ёсгенди. «Алма терегинден узакъ кетмез», - дей аныча лагъа айта болурла. Гитчелей окъуна аланы жюреклери жарытыргъа сюйгенди да, башхалагъа да ол ниетни тутуп келеди.

КЪОНАКЪЛАНЫ Хасан.

ОКЪУУ ЮЙЛЕРИБИЗ

«Педагогланы да, врачланыча, ишге анстан жюрюрге эркинликлери жокъду»

Борчаланы Азретни къызы Аида Москваны Шёндюгюлю гуманитар академиясыны Нальчикде бёлюмюнде ишге тохташхаллы алай кёп да болмайды. Болсада хунерли, билимли къыз, мында уруна тургъанлай, экономика илмуладан диссертациясын къоруулагъанды, бир къауум жылны экономика факультетни деканы да болгъанды.

Шёндю уа ол сагъынылгъан академияны окъуу бёлюмюню таматасыды. Бу жууаплы ишни тап жарашдырыргъа къыйын салгъандан сора да, дерсле да береди. Бюгюн а Аида мени ушакъ нёгеримди.

-Аида, бусагъатда бёлюмню иши къалай барады?

-Биязи учреждение кесини окъутуу-юйретиу ишинде инновация технологияланы хайырланнганы белгилиди. Ол аллай жумуш бардырыгъан биринчи вузгъа саналады. Аны себепли биогюнлюкде жангы амалла жаны бла аны уллу, магъаналы, кёплеге сейир да боллукъ сынауу, илму-методика базасы да барды.

Тёрели дерсленген сора да, бизде тюрлю-тюрлю программа мадарла хайырланыладыла. Ала бек кёпдюле. Аланы хайыры бла уа студентле биогюн дерсде эшитген эм эндиге дери билген затларын да эслеринде бегирек тутарча, ангыларча да онг табадыла.

Аны айтханым, бизде дерсле окъуруда тёрели халда ётдюрюлюп турмайдыла. Ала уа студентлеге сейир да боладыла. Аны бла бирге, преподавательле бла консультацияланы онлайн халда бардырыпы, белгили профессорла бла кенгешир онглары да барды. Битеу лекцияла видеогъа алынадыла. Аны себепли, сёз ючюн, жаш адамны бюгюн дерсде олтурургъа бир тюрлю сылтау бла онгу болмагъан эсе, ол лекцияны дискине къараргъа боллукъду. Ала уа бизни электрон библиотекабызда сакъланадыла.

Студент кесини дерсин заманында этерча амалы болгъанын а мен бек игиге санайма. Бизде тенгликни жаны бла да хар затыбыз жетишеди, башхача айтханда, качестволу билим алыгъча мында хар не да Жаш адамла окъутууну игилендириу бла байламлы этебиз.

-Академияда къаллай усталыкълагъа юйретесиз?

-Бизде юриспруденция, экономика, психология, менеджмент, информатика эм эсеплеу техника факультетлерибиз бардыла. Шёндю ишсизлик бла проблема саулай къыралыбызда да тюбейди. Ол жаны бла алып айтханда, студентлерибиз артда иш тапмай къыйналмайдыла. Сёз ючюн, жумуш бла бир организациягъа барыргъа тюшсе, анда кесибизни выпускнигибизни кёрмей къалмайма. Ол бек хычыууну. Халкъны иш бла жалчытхан арадан бизге берген справкаларында да вузну бошагъанланы асламысы усталыкъларына кёре ишлегени айтылады.

-Дерслеге жюрюгенден сора уа жаш тёлю мында не бла кюрешеди?

-Студентлерибиз жамауат ишге да тири къатышадыла. Шахарны администрациясы къурагъан жумушлагъа да. Жаш адамлар рыбысны санында волонтёрлардыбыз, спортчуларыбыз да бардыла. Мында сейир адамла, ветеранла бла тюбешиуле да къурайбыз. Жандауурлукъ акциялагъа уа бютюнда уллу эс бурабыз. Сёз ючюн, Заюковода орналгъан коррекциялы школну сабийлерине хар Жангы жыл сайын саугъала бла барабыз. Ветеранланы да унутмайбыз, донор акциялагъа да къатышабыз.

Студентле да барысы бирча тюйюлдюле. Кими элден, бирсиси уа шахардан келип окъуйду. Бирини атасы, башхасыны уа анасы жокъ. Аланы барысына да болушлукъ керекди, аны бла бирге жашаугъа кёз къарамларын ангыларгъа да. Адам хар этерге тийишли затын тохтамай, арымай, эринмей тамамлап турса, ол жетишимли да болаллыкъды. Ма аны да студентлеге юйретгенлей турабыз.

Андан сора да, адамны бюгюн тёгерегинде, къатында кёп сейир, тамаша затла болургъа да болурла, тамбла уа ала анда бармыдыла, жокъмудула - ол белгисизди. Адам уулу аны билмейди. Келлик юн бизге не берлигин да. Алай адамны окъуу, билими болса, ол аны бир заманда да тас этерик тюйюлдю. Аны бла ол насыплы, жетишимли, белгили да болаллыкъды. Жаланда кесине угъай, билими бла хар кимге да болушаллыкъды.

Мен алай сунама, педагогланы да, врачланыча, ишге бош анстан жюрюрге эркинликлери жокъду. Жюрегинг этген жумушунгу сюймесе, сен адамгъа не билим бераллыкъ тюйюлсе, неда жашаугъа юйреталмайса. Жаш тёлю бла ишлей, студентлени бюгюнлюкде къаллай излемлери болгъанын да билесе. Сора ишинги да анга тийишлиликде бардырыргъа юкрешесе.

-Сенден юлгю алгъан жаш адамла сокъуранрыкъ тюйюлдюе. Къысха заманны ичинде факультетни деканы, ызы бла уа окъуу бёлюмню башчысы болургъа къалай бла жетишгенсе?

-(Кюледи). Адам не тюрлю усталыкъны да сайласын, ол кесини ишинде профессионал болургъа керекди. Мен аны бек баш, магъаналы да жорукъгъа санайма. Сабийлигимден да иги окъургъа итинггенме. Кенжеде школну алтын майдалгъа, КБГСХА-ны (бюгюнлюкде аграрный университет) къызыл дипломгъа бошагъанма. Математика бек жаратхан предметим болгъанды. Алай экономика факультетни сайлагъанлыкъгъа, мен кесими бир тюрлю организацияда экономист болуп угъай, преподавательча кёргенме.

Ким биледи, атабыз, анабыз да билим бериуде ишлеп, мени сабийлигим ол затланы кёре, аланы биргесине озгъаны ючюнмю болур алай? Илмуну да жаратама, статьяла жазагъра да бек сюеме. Алада сен кесингги кёз къарамынгы терен ачыкъларгъа онг тапханынг бла бирге бирсилеге сынаунгдан юлюш да чыгъараса. Мен а этген затым биреуге хайырлы да, сейир да болса сюеме.

Ушакъны **МОКЪАЛАНЫ Зухура** бардыргъанды.

20-чы МАЙ - МЕТРОЛОГИЯНЫ БИТЕУДУНИЯ КЮНЮДЮ

Кёзге артыкъ кёрюнмеген, алай а бек къыйматлы ара

1875 жылда 20-чы майда Метрикалы конвенция къабул этилген эди. Ол кезиуден башлап битеу къураллада да бу бёлюмню битеудуния кюнюн белгилеп тебирегендиле.

Метрология - ёлчеулени, аланы бирликлерин жалчытыуну, тюз шартла тохташдырыуну амалларыны, жоркъларыны эмда мадарларыны юсюнден илмуду. Ол жашаубузну битеу сфераларына сингнгенди. Аны жетишимлери промышленность эм эл мюлк производствода, бусагъатдагъы медицинада бла саулукъ сакълауда, къудуретни къоруулауда, сатыуалыуда эм башха сфералада да кенг хайырланыладыла.

Къабарты-Малкъарда бу жумушланы «КъМР-де Стандартизацияны, метрологияны эм сынаулану къырал регион арасы» федерал бюджет учреждение жалчытады. Аны башчысы Султан Эштреков бу ишни энчиликлери бла шагъырейлендиргенди.

- Метрологияны социальныйжамауат магъанасы арт жылда шарт кёрюне барады. Ол бек алгъа адамланы саулукъларын, жашауларын къоруулаугъа къуплукъ этерге керекди. Бюгюннгю байрамыбызны биз быллай чакъырыу бла белгилейбиз: «Тергеуле эмда жарытыу».

Жарытыуну магъанасы бизни харкюнлюк жашаубузда бек уллуду. Адамны ишчи жеринде неда орамлада, башхасы жокъду, ол саулукъгъа да, къоркъуусузлукъну жалчытыугъа да себеплик этеди. Экономика айныйы баргъаны бла чыракъла бла жарыкъ этиуге излем, аны бла бирге электрокючге сурам да ёсгенлей барадыла. Ол а саулайда жер башында уллу энергетика проблемагъа келтирирге боллукъду.

Стандартланы бирча болуларын жалчытыу - ол бизни тёрели ишибизди. Предприятиялагъа, организациялагъа эм предпринимательлеге ара кёп тюрлю иш эм жумуш тамамлайды. Ёлчеулени бусагъатда хайырланылгъан амалларыны 95 процентин биз тинтебиз. Аны себепли шартланы республикадан тышына элтип, анга къошакъ къоранчла этер керекликси жокъду. Хар жыл сайын араны айныгыргъа эм метрология оборудование сатып алыргъа юч миллион сом къоратылады.

Арт жыллада биохимия эм иммунофермент анализаторланы, дозаторланы, алкометрлени, рентген дозиметрлени, кёп вольтлу трансформаторланы, газны электрон-корректор ёнчелеучюлерин, басымны датчиклерин, теркликни тохташдырыгъан приборланы, газоанализаторланы бла газосигнализаторланы тинтиуню амалларын хайырланабиз ишибизде.

Арада саулукъ сакълауну учреждениялларында хайырланылгъан медицина техниканы жумушларын жалчытыуну эм анга ремонт этиуню да къолгъа алгъанбыз. Сууну, газны, электрокючню эсеплеучю приборлагъа эм манометрлеге ремонт этген эм аланы ишлерин тинтген эмгъатда да барды мында. Алада иш тынгылы эм жууаплы бардырылады. Аны ючюн предприятияла, организацияла да бизге ыспас этеди, адамла да ыразылыкъларын билдиредиле.

Метрологияны битеудуния кюнюнде бизни республикада бу магъаналы иш бла кюрешгенлени профессионал байрамыбыз бла алгъышлайма. Барына да мамыр жашау, саулукъ, насып тежейме.

Басмагъа **УЛБАШЛАНЫ Мурат** хазырлагъанды.

Басма

Келе тургъан тёлюлеге

Уллу Хорламны 70-жыллыгъына Мария бла Виктор Котляровла ариу жасалгъан къаты къагъытда буклетлени сериясын чыгъарадыла. «Священная память. Поиск и перезахоронение останков советских воинов в Приэльбрусье» эм «Имена ушедших - в сердцах живых. Памяти бойцов и командиров 2-й гвардейской стрелковой 37-й армии, погибших в бою за пос.

Кашхатау» деген китаплары басмаланнгандыла.

Бу кюнледе уа ючюнчюсю да чыкъгъанды - «Ушедшие в бессмертие. Памятники солдатам Великой Отечественной войны на территории Эльбрусского района».

Бу китапла районланы администрацияларыны бла Котляровланы кеслерини ахчаларына басмаланадыла. Сора Къабарты-Малкъарны школларына, окъуу юйлерине бла библиотекаларына бериледиле.

Виктор КОТЛЯРОВ.

ЭСДЕ ТУТУУ

Жарыкъ муратлары толмадыла

Адамла да тюллечадыла. Чыгъадыла, чагъадыла, ёседиле, кетедиле. Аланы да боладыла бир бек аламатлары, игилери. Къаранги кечени ай жарытханча, ариу къылыкъылары, акъыллылары, ахшылары.

Бызынгылы жаш Жабелланы Кязим да аллайладан эди. Жарыкъ жанып, бир такъыйкъагъа думп болуп къалгъан. Жилятды анасы Светлананы, эгечлери Назифаны, Жамиляны, ёмюрлюк мудахлыкъ салды атасы Салыхха да.

Биз хапарын айтхан Жабелланы Кязим 1990 жылда Бызынгыда туугъанды. Анда орта школну тогъуз классын бошагъанды. Миллет тепсеулере юйреннгенди, къыл къобуз сокъгъанды, жырлагъанды. 2009 жылда уа ажымлы ауушханды. Биз аны назмуларыны бир къауууму бла газет окъуучуларыбызны шагъырей этерге сюебиз.

Таш

Таш тура, къаты тутуп топуракъдан,
Жол жанында юсю толуп букъудан.
Аны мурса жанындан ёрге чыгъып,
Тёгерегин жашил гюлле ариу чагъып.

Минг-минг жыл таш алайда сюеледи,
Ол адамгъа тынгыларгъа сюеди.
Жашауда жиляу, къуучу да кёргенди,
Халкъ кёчгенде, ызындан термилгенди.

Арбазда гюллеча

Арбазымда гюлле да чагъа,
Жашауумда муратла чыгъа.
Сюймеклик жолла кёшулгъанлай,
Сюйгенле бир бирлерин жокълай.

Къайтарып айтама, ийнакълай,
Тёгерекни къарамым къучакълай:
Эки сюйген жалан бир болсун,
Дуния ариулукъдан толсун.

* * *

Айнысын миллетибиз,
Жашнасын тау тилибиз,
Жашнасын тёр элибиз,
«Хайт»,-дейик биз кесибиз!

Жюрегиме

Къууанаса, жубанаса,
Сюйгенинги букъураса.
Къубуласа - жайыгъаса,
Санларымы тохтатаса.

Кёлеринг

Кёзлеринг алдадыла
Жюрегими, кесими да.
Жашаууму алдыла,
Шашдырдыла эсими да.

Биринчилик

СОБР-чула - алчыла

Уллу Хорламны 70-жыллыгъын белгилеюню чеклеринде КъМР-де МВД-да къуллукъ этгенлени араларында комплексли спартакиаданы зачётуна ушкокдан атдырыудан энчи эм командалы биринчилик бардырылгъанды. Анга министерствоны строевой эм район бёлюмлерини келечилери къатышхандыла.

Эр кишиле жюз метрден Калашников автоматдан атдырып сынашхандыла, Макаров пистолетден атдырыуда уа алагъа тиширыула да къошулгъандыла. Команданлары хар бири да бийик хазырлыкъларын кёрюзтгендиле. Алай биринчи жерге СОБР-чула чыкъгъандыла. Экинчи жерни Нальчикде Управление алгъанды, ючюнчюню уа - ОМОН-чула.

Энчи зачётда Калашников автоматдан атдырыуда Черек районну (ОВО) келечиси хорлагъанды, экинчи эм ючюнчю жерледе уа - СОБР-чуладыла. Макаров пистолетден атдырыуда алчы жерледе биягъы энчи отрядчыладыла, ючюнчюде уа - нальчикчи полициячылы.

КъМР-де МВД-ны пресс-службасы.

ФУТБОЛ

Тынч хорлам алдаулуду

Республиканы чемпионатыны сегизинчи туру турнир таблицагъа тюрлениуне келтирлиги баям эди. Алчы командала бири - «Логоваз» - къарыусузуракъ «Псыгансу» бла тюбешгенди эм, сакъланнгныча, аны хорлагъанды - 4:1 эсеп бла. Хар замандача, бабугентчиле бир голну жибермей а къоймагъандыла.

«Кахунну» бла «Велесни» матчлары башха заманнга кёчюролгенди, алай «Автозапчасть» бла «Нарт» а, жауун жаугъанына да къарамай, Бахсанда ойнагъандыла. Алагъа къараргъа 150-го жууукъ адам жыйылгъанын да белгилерчады. Юг зонаны экинчи дивизионуну командаларыны тюбешиулерине да аллай бири келиучюдю. Стадионда хал бир юйюрдечады - жангызда къараучула танып къалмайдыла футболчуланы, ала да аланы иги биледиле. Бу оюнда «Автозапчасть» 4:0 эсеп бла хорлагъанды, алай «Нарт» алагъа оюнну берип къойгъанды, деп айтырча да тюйюл эди.

Былайда бахсанчыланы бирлешип кюрешгенлерин белгилерчады. Вратарь Артур Кумыковха командасын бир уллу къоркъуулу болумладан сакъларгъа тюшмеген эсе да, къабакъ эшиклени тийишлисича сакълагъанды. Форвард Алим Хабилов а хар такъыйкъадан кесиникилеге хайыр чыгъарыгъа итинненгди. Хар зат ол сюйгенича болмагъан эсе да, футболчу бирде штрафнойдан, бирде «Нартны» жангылычларындан хыйсан этип, тёрт голну уралгъанды. Энди аны энчи эсебинде 26 гол барды.

Алай бла битеу оюнланы эсеплерине кёре, биринчи жерге «Логоваз» чыкъгъанды. 9-чу турда ол Къашхатауда «Кенже» бла сынашырыкъды. Алай быллтыр 6-чы жерге къутулгъаны анга тынч хорламгъа алдаулу ышаныулукъ бермезге керекди. Бюгюнлюкде ол умутландыргъан, ким бла да тийишлисича эришаллыкъ жаш командады. Аны себепли къараучуланы сейир матч сакълагъаны такъды.

Виктор ШЕКЕМОВ.

Къабарты-Малкъарны футболдан чемпионатыны турнир таблицасы

КОМАНДАЛА	О	Къ	ТБ	Х	Т	Оч
1. «ЛогоВАЗ» Бабугент	8	7	1	0	31-11	22
2. «АЗЧ» Баксан	8	7	0	1	44-13	21
3. «Кахун» Кахун	7	6	1	0	24-4	19
4. «Нарт» Нарткала	8	6	1	1	26-14	19
5. «Бедик» Аргудан	8	4	2	2	15-10	14
6. «Кенже» Кенже	8	4	1	3	31-23	13
7. «Союз» Нальчик	8	4	0	4	24-16	12
8. «Кабардей» Н.Черек	8	3	3	2	19-18	12
9. «Баксан» Баксан	8	3	2	3	10-20	11
10. «Спартак-Нальчик-мол»	8	3	0	5	16-15	9
11. «Велес» Карагач	7	2	1	4	17-25	7
12. «Штауч-Аркада» Чегем	8	2	1	5	14-24	7
13. «Чегем -2» Чегем-2	8	2	1	5	8-21	7
14. «Терек» Терек	8	2	0	6	16-27	6
15. «Псыгансу» Псыгансу	8	1	0	7	5-27	3
16. «Родник» Псынадаха	8	0	0	8	13-45	0

8-чи турну эсеплери:

«Автозапчасть» - «Нарт» - 4:0
«Терек» - «Союз» - 1:3
«Чегем-2» - «Кабардей» - 1:6
«Кенже» - «Бедик» - 2:3
«Родник» - «Баксан» - 2:3
«Штауч-Аркада» - «Спартак-Нальчик» - 1:2
«Псыгансу» - «ЛогоВАЗ» - 1:4
«Кахун» - «Велес» - кёчюрюлгенди

Конкурс

Айырмалы командир сайланнганды

От ёчюлтюучюле «КъМР-де От тюшюуге къажау службаны бёлюмюню бек иги командири» деген конкурсну бардыргъандыла. Ол от ёчюлтюучюлени хазырлыкъларын тинтир, бёлюмлени командирлерини профессионал билимлерин сынар мурат бла къуралгъанды.

Конкурсну кезиуюнде уа аланы теория жаны бла билимлерине къаралгъанды. Андан сора да, ала упражнениялары къалай толтургъанлары да сюзюлгенди.

Алай бла битеу конкурсладан сора Залукокоаже элде от тюшюуге къажау 9-чу номерли бёлюмню командири Руслан Гонгапшев барысындан да сынаулу болгъаны ачыкъланнганды. Ол быллай конкурслада тёртюнчю кере хорлагъанын айтырчады.

Арсен САБАНОВ.
КъМР-де От тюшюуге къажау къырал служба.

РЕЙД

Асламында жаяула терсдиле

«Пешеход. Пешеходный переход» энчи операцияны кезиюнде жолда жюрюуню къоркъуусузлугъун жалчытхан инспекторла жорукъларга 700 бузукълукъ этилгенин ачыкълагъандыла. Аны юсюнден бизге УГИБДД-ны пресс-службасындан билдиргендиле.

Аварияланы тинтиу кёргюзтгенича, жаяу адамла жолну эркин этилмеген жерде барыгъра угъай демейдиле. Ма аны хатасындан аварияла ачыгъанланы, ёлгенлени саны уллулай къалады. Сёз ючюн, жаланда быйыл озгъан тёрт айны ичинде республикада жаяу адамланы къатышыуу бла 53 авария болгъанды, аланы кезиуюнде 18 адам ёлгенди, 38-си уа жаралы болгъандыла.

Тинтиуле кёргюзтгенлерича, 98 кезиуде адамла жолну эркин этилмеген жерде баргъанлары ючюн ачыгъандыла. Асламында аварияла ингирде 16 сагъатдан 20 сагъатхаери кезиуде боладыла.

Профилактика рейдни кезиюнде ачыкъланнганыча уа, жорукъларгъа бузукълукъланы асламын жаяу адамла кеслери этедиле. Ол юкн инспекторла аллай 238 кезиуню ачыкълагъандыла. Андан сора да, водительле жаяу адамгъа жол бермегенлери бла байламлы 149 бузукълукъ этилгенди.

Ол кюн инспекторла ангылатыу ишге энчи эс бургъандыла. Ала жолда жюрюуге къатышханлагъа быйыл 1-чи июльдан башлап, жорукъларгъа кийирилген тюрлениуле ючюне кирликлерин эсгертгендиле. Алагъа кёре уа, жаяу адам кече къарангыда кийиминде жанныган затланы жюрютюргге борчлуду. Алай бла водитель, жолда адам баргъанын узакъдан окъуна кёрюп, сакъ боллукъду.

Къырал инспекторла жолда жюрюуге къатышханланы сакъ болургъа, жаяу адамлагъа барыргъа эркин этилген жерлени къатында водительле машиналарын тынч этлирге, жаяу адамла уа алагъа жол берилгенин бла къалгъанын билирге тийишлидиле.

ТИКАЛАНЫ Фатима.

АМАНЛЫКЪЧЫ

Жууапдан къутулалмагъанды

Быйыл апрель айда Нальчик черекни тийресинде ингирде 22 сагъат 30 минутда белгили болмагъан эр киши шахарда жашагъан адамны къоркъутуп, 7,5 минг сомун сыйыргъан эди. Оператив-тинтиу ишледен белгили болгъаныча, бу аманлыкъны алгъан да сюдлюк болгъан 34-жыллыкъ нальчикчи этгенди. Ол тутулгъанды эмда аманлыгъына женгдиргенди.

Бизни корр.

Басма

Келе тургъан тёлюлеге

Уллу Хорламны 70-жыллыгъына Мария бла Виктор Котляровла ариу жасалгъан къаты къагъытда буклетлени сериясын чыгъарадыла. «Священная память. Поиск и перезахоронение останков советских воинов в Приэльбрусье» эм «Имена ушедших - в сердцах живых. Памяти бойцов и командиров 2-й гвардейской стрелковой 37-й армии, погибших в бою за пос.

Кашхатау» деген китаплары басмаланнгандыла.

Бу кюнледе уа ючюнчюсю да чыкъгъанды - «Ушедшие в бессмертие. Памятники солдатам Великой Отечественной войны на территории Эльбрусского района».

Бу китапла районланы администрацияларыны бла Котляровланы кеслерини ахчаларына басмаланадыла. Сора Къабарты-Малкъарны школларына, окъуу юйлерине бла библиотекаларына бериледиле.

Виктор КОТЛЯРОВ.

ФУТБОЛ

Тынч хорлам алдаулуду

Республиканы чемпионатыны сегизинчи туру турнир таблицагъа тюрлениуне келтирлиги баям эди. Алчы командала бири - «Логоваз» - къарыусузуракъ «Псыгансу» бла тюбешгенди эм, сакъланнгныча, аны хорлагъанды - 4:1 эсеп бла. Хар замандача, бабугентчиле бир голну жибермей а къоймагъандыла.

«Кахунну» бла «Велесни» матчлары башха заманнга кёчюролгенди, алай «Автозапчасть» бла «Нарт» а, жауун жаугъанына да къарамай, Бахсанда ойнагъандыла. Алагъа къараргъа 150-го жууукъ адам жыйылгъанын да белгилерчады. Юг зонаны экинчи дивизионуну командаларыны тюбешиулерине да аллай бири келиучюдю. Стадионда хал бир юйюрдечады - жангызда къараучула танып къалмайдыла футболчуланы, ала да аланы иги биледиле. Бу оюнда «Автозапчасть» 4:0 эсеп бла хорлагъанды, алай «Нарт» алагъа оюнну берип къойгъанды, деп айтырча да тюйюл эди.

Былайда бахсанчыланы бирлешип кюрешгенлерин белгилерчады. Вратарь Артур Кумыковха командасын бир уллу къоркъуулу болумладан сакъларгъа тюшмеген эсе да, къабакъ эшиклени тийишлисича сакълагъанды. Форвард Алим Хабилов а хар такъыйкъадан кесиникилеге хайыр чыгъарыгъа итинненгди. Хар зат ол сюйгенича болмагъан эсе да, футболчу бирде штрафнойдан, бирде «Нартны» жангылычларындан хыйсан этип, тёрт голну уралгъанды. Энди аны энчи эсебинде 26 гол барды.

Алай бла битеу оюнланы эсеплерине кёре, биринчи жерге «Логоваз» чыкъгъанды. 9-чу турда ол Къашхатауда «Кенже» бла сынашырыкъды. Алай быллтыр 6-чы жерге къутулгъаны анга тынч хорламгъа алдаулу ышаныулукъ бермезге керекди. Бюгюнлюкде ол умутландыргъан, ким бла да тийишлисича эришаллыкъ жаш командады. Аны себепли къараучуланы сейир матч сакълагъаны такъды.

Виктор ШЕКЕМОВ.

8-чи турну эсеплери:

«Автозапчасть» - «Нарт» - 4:0
«Терек» - «Союз» - 1:3
«Чегем-2» - «Кабардей» - 1:6
«Кенже» - «Бедик» - 2:3
«Родник» - «Баксан» - 2:3
«Штауч-Аркада» - «Спартак-Нальчик» - 1:2
«Псыгансу» - «ЛогоВАЗ» - 1:4
«Кахун» - «Велес» - кёчюрюлгенди

Бокс

Севастопольда сермеширикди

Боксдан Москваны биринчилигине 2001-2002 жыллада туугъан сексеннге жууукъ жаш спортчу къатышханды. Анда бизни республикадан «Эльбрус» спорт школу Огъары Бахсанда филиалында жарау этген Жаппуланы Расул жетишмли болгъанды.

Расул 41,5 килограмм ауурлукъ категорияда эришгенди эм, кесини битеу тюбешиулерин хорлам бла бошап, алтын майдал алгъанды. Энди ол июньну ахырында Севастопольда къыралны биринчилигинде сермеширикди.

Аны тренери Хаджиланы Тимур билдиргеннге кёре, Расул бокс бла бешинчи жыл кюрешеди, бу кезиуге жетмишден аслам турнирде болгъанды эм аланы кёбюсюнде къытханды.

Ауур атлетика

Ахшы сынам жыйгъанды

Ауур атлетикадан СКФО-ну чемпионаты бизде, Нальчикде, баргъанды. Анга округдан ышандыргъан спортчула къатышхандыла, ол санда Эльбрус районну Физкультура эм спорт комитетинде олимпиада резервли сабий-жаш тёлю спорт школуну келечилери да.

Мында къаты кюреш 62 килограмм ауурлукъ категорияда бизники Мурат Тамазов бла Ставрополь крайдан спортчуну араларында баргъанды. Тартханда биринчи аны бла эришгенден эсе ючю килограммгъа азны кётюргенди. Аны озар ючюн, анга эжинчи упражнениядa, не да этип, 139 килограммны кётюрюрге керек эди.

Жаш, бу борчну толтуруп, алтын майдалны къытханды. Бу ауурлукъ категорияда дагъыда бир жерлешиби - Геккиланы Таукъан - ючюнчю болгъанды.

Эки упражнениядa ол 200 килограммны алгъанды.

Мурат Тамазовну тренери Этезланы Вадим аны спортчусу штанганы алты кере да тийишлисича кётюргенин, ол а аны иги хазырланнганын кёргюзтгенин белгиледи. Бу эришиуле жаш атлетге Россейни биринчилигини аллында ахшы сынамдыла. Ол а июльда Калининградда боллукъду.

Материалланы басмагъа **Анатолий ТЕМИРОВ** хазырлагъанды.

УЧРЕДИТЕЛЬЛЕ: КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИ БЛА ПРАВИТЕЛЬСТВОСУ

Баш редактор
АТТАЛАНЫ Жамал

РЕДКОЛЛЕГИЯ:
БЕППАЙЛАНЫ Муталип (баш редакторну орунбасары)
ТЕКУЛАНЫ Хауа (баш редакторну орунбасары)
ТОКЪЛУЛАНЫ Борис (жууаплы секретарь)
САРАККУЛАНЫ Асият
ТИКАЛАНЫ Фатима

ТЕЛЕФОНЛА:
Редакторну приёмныйи - 42-63-01.
Баш редакторну орунбасарлары - 42-38-21, 40-04-82.
Жууаплы секретарь - 42-66-85.
Секретариат - 40-93-62. Корректорла - 42-63-52.

РЕДАКЦИЯНЫ БЁЛЮМЛЕРИ:
Жамаат-политика жашау - 42-67-68, 42-24-02.
Культура - 42-75-82.
Социальный-экономика - 42-66-73, 40-59-18.
Жангылыкъла эм спорт - 40-39-93, 42-66-71.
Окъуучула бла байламлыкъла жюрютюу эм реклама - 42-37-94.
Тилманчла - 47-31-28. Сурат алыучу - 42-68-72.
Бухгалтерия - 42-30-87.
Операторла - 40-28-49, 42-39-65.

Редакция авторла бла къагъыт жюрютмейди. Къол жазмагъа рецензия этилмейди эм ала артха къайтарылмайдыла.
Газетде басмаланнган материалларда айтылгъан оюмла редакцияны оюму бла келишмезге боллукъдула. Алада айтылгъан хар зат ючюн Россей Федерацияны Басманы юсюнден законуна тийишлиликде материалланы авторлары кеслери жууаплыдыла.

Редакция авторладан 400 газет тизгинден (машинка бла жазылгъан 5-6 бет) кёпюю алмайды.

Газет Басманы эм асламлы информацияны эркинликлерин къоруулау жаны бла Къабарты-Малкъар регион инспекцияда 1994 жылда 14-чю июньда регистрация этилгенди.
Регистрация номер —II—0066. Индекс - 51532

Газетни басмагъа КъМР-ни Басма эмда асламлы коммуникацияла жаны бла къырал комитетини компьютер службасы хазыр этгенди.

Газет "Тетраграф" ООО-ну типографиясында басмаланнганды. Нальчик шахар, Ленин атлы проспект, 33

Газетлени иелерине тапдырыу ючюн КъМР-ни почта связыны федеральный Управлениясы жууаплыды. Телефонла: 76-01-28, 76-01-10

Газетлени розницагъа сатыу ючюн КъМР-ни "Роспечать" акционер обществосу жууаплыды. Телефон: 42-69-34

Номерге графикге кёре 19.00 сагъатда къол салынады. 20.00 сагъатда къол салынгъанды

ГАЗЕТНИ НОМЕРИН ЧЫГЪАРГЪАНЛА:
Улбашланы Мурат - дежурный редактор;
Кетенчиланы Зульфия - жууаплы секретарьны орунбасары;
Акушуланы Феруза - (1,2-чи бетле),
Бийчекъуланы Жаннета - (3, 4-чю бетле) - корректорла.

Тиражы 2100 экз. Заказ № 818

РЕДАКЦИЯНЫ ЭМ ИЗДАТЕЛЬНЫ АДРЕСИ:

360000, Нальчик шахар, Ленин атлы проспект, 5

электрон почта:
elbor_50@mail.ru